

ПЕРІОДИ ПОВСТАНСЬКОГО РУХУ

Перший період повстанського руху (березень 1917 — початок 1919 р.)

Численні селянські заворушення й повстання відбулися в добу існування Української Держави впродовж квітня по грудень 1918р. Причини : неврегульованість земельного питання та присутність іноземних військ

Період із листопада до середини грудня 1918 р.

Більшість повстанських відділів цього періоду не визнавали жодної підлеглості, відмовлялись співпрацювати з регулярною армією і діяли здебільшого на власний розсуд.

Отаман Зелений мав досить поважний повстанський відділ, але в першому періоді виступав проти регулярних частин УНР . Отаман Хименко атакував частини регулярної армії в районі Гребінки, які внаслідок цього понесли великі втрати убитими й пораненими. На Херсонщині обеззброював регулярні частини отаман Дячишин. На лінії Кременчук–Чигирин грабував і обеззброював відступаючі українські частини отаман Коцур. Те саме на Звенигородщині робив отаман Туз. Правда, в цьому періоді були повстанські відділи, які брали участь у боротьбі за українську державність, але їх було дуже мало.

Другий період повстанського руху (початок 1919 — листопад 1920 р.)

Повстанці уже здебільшого проводили боротьбу з «червоними» і «білими», виступаючи на захист української самостійності.

Причини такої кардинальної зміни в лавах повстанців:

- 1) Пробудження національної свідомості, несприйняття населенням ворожої пропаганди.
- 2) Українська національна пропаганда.
- 3) Зростання серед керівництва повстанських загонів кількості старшин армії УНР .
- 4) Певні заходи уряду щодо централізації повстанських дій.

Окупація України «червоними» спричинила появу великої кількості повстанських загонів, більшість яких виступали проти більшовиків, захищаючи УНР

Третій період повстанського руху (листопад 1920–1922 рр.)

Симон Петлюра приділяв велику увагу підтримці повстанського руху в Україні, підготовка до розгортання якого почалася ще до відходу армії УНР у листопаді 1920 р. за Збруч. В більшовицькому тилу «були залишені старшини й козаки, а також окремі військові відділи для організації... активних партизанських виступів. На початку грудня 1920 р. було створено Відділ повстанських організацій».

На початку 1921 р (ППШ), який мав підлягати безпосередньо Головному Отаману військ УНР С. Петлюрі як головнокомандуючому всіх українських регулярних і повстанських військ.

Очолив ППШ генерал-хорунжий Ю. Тютюнник, ППШ складався з відділів: оперативного, організаційного, розвідувального, адміністративно-політичного.

Керівництво ППШ розробляло детальні плани всеукраїнського повстання.

Загальним завданням ППШ стало формування на території України координаційно-керівних органів антирадянської повстансько-підпільної боротьби. У Києві в березні 1921 р. створюється Центральний Український повстанський комітет на чолі з українським старшиною І. Андрухом,. По всій Україні виникають губернські, повітові, міські і сільські повстан коми . Вони розгорнули формування збройних загонів і підпільних груп . У серпні 1921 р. С. Петлюра вирішив що фаза підготовки до походу мала завершитися до 1 вересня 1921 р . Втрачався час найвищого піднесення повстанського руху в Україні, яке припадало на липень 1921 р. За даними ППШ, в цей час нараховувалось 42 великих партизанських загони. Діяло повстанське з'єднання Н. Махна (до 30 тисяч осіб). Щоправда, воно не підлягало ППШ і дотримувалось власної тактики, а в серпні зазнало поразки. У чекістських донесеннях значилось, що «загальна кількість бандитів у 1921 р. досягла 40 тисяч чоловік».

Причини поразки повстанського руху:

- Протидія регулярних військ Червоної армії та каральних загонів чекістів.
- Передислокація до України для боротьби з повстанцями кращих частин Червоної армії на чолі з досвідченими воєначальниками.
- Роз'єднаність повстанських загонів, відсутність єдиного центру керівництва повстанським рухом.
- Стихійність та неорганізованість селянських виступів.
- Особлива селянська психологія, коли інтереси повстанців обмежувалися межами свого села або повіту.
- Недостатній зв'язок повстанських загонів з регулярними частинами української армії.
- Слабкість Петлюрівського руху, який так і не зміг об'єднати повстанські Загони.